

Dødsens alvor

Fotokunstneren Per Maning er en av frontfigurene i protestene mot Bjarne Melgaards dødshus på Ekely. Maning har døpt om Kikut-kollen til Munchskogen. Kollen ligger like nedenfor Edvard Munchs atomen. Huset, som er tegnet av arkitektkontoret Snøhetta, kalles «A House to Die in». Kikut-kollen er delvis fredet.

Kampen om Bjarne Melgaards «dødshus», som kunstneren ønsker å bygge på en kolle ved Edvard Munchs Ekely, er blitt en prinsippsak. Den dreier seg om langt viktigere ting enn god eller dårlig arkitektur. Søndag blir det lysfest på Ekely for å stoppe planene.

LARS ELTON

Kunstkritiker

KOMMENTAR

lars@elton.no

EKELY (Dagsavisen): Kampen om Kikut-kollen like nedenfor Edvard Munchs atelier på Ekely, sentralt plassert på Oslos vestkant, er blitt en symbolsak for kulturminnevernet og fredningssakens stilling i samtidens utbyggingspress. Byantikvaren har allerede levert en positiv innstilling til

byggeplanene, og snart faller Riksantikvarens dom. Følger de i Byantikvarens spor er vi vitne til en svekking av fredningsinstituttet. Det kan få store ringvirkninger for utsatte fredningsobjekter, enten det er bygninger eller naturområder, som tilfellet er her.

Den skogklede Kikut-kollen var et sentralt motiv for Edvard Munch (1863-1944). Den ligger midt i utsikten fra den verdensberømte kunstnerens bolig. Kollen er sentralt plassert i det flotte maleriet «Stjernenatt» (1922-24), og kollens spesielle trær og vegetasjon var viktige motiv i Munchs sene kunstnerskap. Han kjøpte villaen i 1916 og levde her til han døde i 1944. Kommunen

arvet Munchs livsverk, og i 1946 kjøpte den eiendommen for å bygge enkle hus for kunstnere.

Kunstnerkolonien i Munchs hage ble tegnet av arkitektparet Jens og Wenche Selmer, og den er unik i internasjonal sammenheng. Kolonien er for lengst fredet, sammen med Munchs vinteratelier, tegnet av arkitekt Henrik Bull i 1929. Det står fortsatt fordi det ble reddet og tatt vare på av kunstnerne. Munchs sveitservilla, derimot, greide Oslo kommune å rive i 1960.

Nå står kampen om en liten kolle som brukes som friområde til lek og turer, og som er en viktig biotop med sjeldne og utryddingstruede arter. Kikut-kollen er den siste resten av det landskapet Munch var så glad i. Den danner en visuell avslutning av landskapet rundt atelieret, og – ikke minst viktig – den skjuler den massive utbyggingen med boligblokker på nedsiden. Dette er den siste, lille naturpletten i et sterkt presset boligområde. Med Oslo kommunes utviklingsplaner står området på nedsiden av Ekely foran en sterk fortetting. Behovet for et slikt fredet naturområde vil bare bli

større etter hvert som bebyggelsen fortettes.

Haken ved det hele er at deler av kollen var tomt for en annen sveitservilla frem til 1980-tallet. Dette bruker eiendomsselskapet Selvaag for alt det er verdt når de nå ønsker å bruke tomten (som de eier) til å bygge en villa for kunstneren Bjarne Melgaard. Den er tegnet av det verdensberømte arkitektkontoret Snøhetta, og bygget vil bli en arkitektonisk sensasjon. Det vil tiltrekke seg oppmerksomhet fra hele verden, og Oslo vil få en ny turistattraksjon.

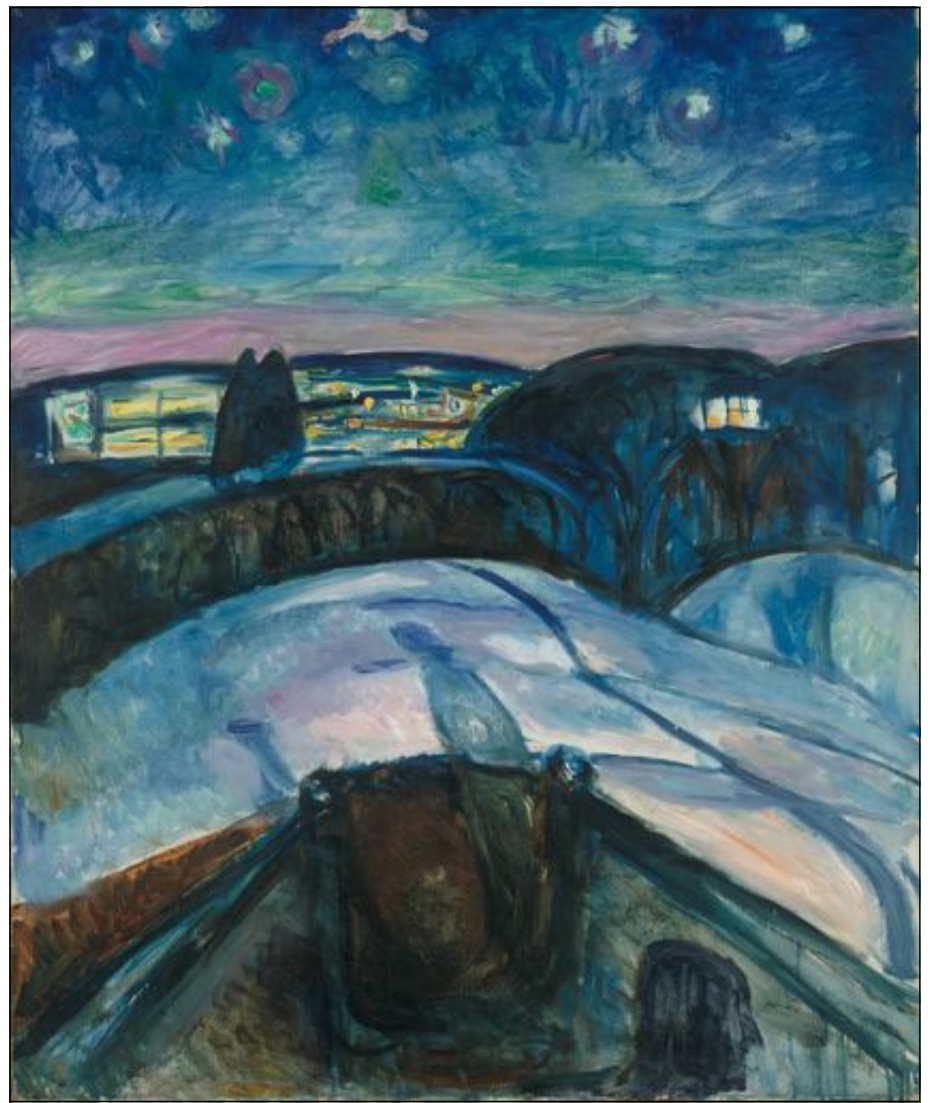
Saken er inne i sin skjebnetime fordi Riksantikvaren har varslet at deres innstilling vil foreligge i løpet av kort tid. Beboerne på Ekely, kunstnerkolonien som ble anlagt i Munchs hage på 1950-tallet, har fått med seg mange i en fredningskamp som er blitt en prinsippsak. Motstanderne av byggesaken har organisert seg, og til et debattmøte på Munchs fødselsdag like før jul var vinteratelieret fylt til randen av interesserte deltagere. Undertegnede var møteleder, og siden hverken Bjarne Melgaard eller representanter for arkitekt, utbygger eller byantikvaren ville

lier på Ekely, og eiendomsselskapet Selvaag ønsker å bygge et hus for kunstneren Bjarne Melgaard på
FOTO: MIMSY MØLLER

Snøhettas opprinnelige forslag til «A House to Die in» er laget med Bjarne Melgaards
skisser som grunnlag. FOTO: SNØHETTA

«Stjernenatt» er et av Edvard Munchs mest berømte malerier og viser utsikten mot Kikut-
kollen, hvor de ønsker å bygge «dødshuset». (c) Munch-Museet

eller kunne møte, måtte jeg opptre som «djevlelens advokat» og stille de ubehagelige spørsmålene.

Ett av spørsmålene var hvorfor bare halvparten av kollen er fredet? Hele Kikut-tomten er en del av Munchs landskapsrom som fredningen skal ivareta. Men da fredningen ble gjennomført i 1997 ble bare den halvdelen som vender mot Munchs vinteratelier fredet. Den bakre delen, som vender mot et stort boligområde med blokkbebyggelse, er regulert til byggeområde. Det er en svakhet at ikke hele kollen er fredet. Det har gitt utbygger en mulighet til å fremme forslaget om å bygge Melgaards «dødshus», og til å endre planene etter at protestene mot utbyggingsforslaget kom.

Først ønsket Selvaag å bygge en stor villa med vannspeil og atelier. Bjarne Melgaards «A House to Die in» skulle delvis graves ned i bakken og inn under kollen, og de foreslo å bygge et utsiktstårn like bak kollens topp. Da protestene kom ble byggeplanene endret. Snøhetta ga slipp på tårnet på toppen av kollen, og de kuttet planene om å grave seg inn i kollen. I Snøhettas bearbejdede forslag

er huset flyttet utenfor fredningslinjen, men vannspeilet og et underjordisk atelier ligger inne i den fredede sonen. Hva som er reelt fremstår som uklart: På ett reguleringskart som ble vist på debattmøtet 12. desember var det gjort en bukt på fredningslinjen for å få plass til huset, mot at fredningsområdet var utvidet et annet sted. I følge Snøhetta er hele huset flyttet utenfor fredningsområdet i det nye forslaget. Sentralt i saken er byantikvarens helomvending. Etter å ha vært kritisk til de opprinnelige planene har Byantikvar Janne Wilberg snudd og uttalt seg entusiastisk om det endrede forslaget. Etaten har levert en positiv innstilling, og det er klagene på denne som nå ligger til behandling hos Riksantikvaren.

Den viktigste innvendingen mot utbyggingsforslaget er antagelig oppdagelsen av flere truede planter på Kikut-kollen. Den viktigste er Gullvetann, en blomst som er akutt truet og antagelig bare finnes på Ekely. Den har høyeste kategori i Rødlisten over truede arter. Det finnes også flere sjeldne og truede blomster og trær, pluss sjeldne insekter. Flere eksperter har undersøkt dette uavhengig av hverandre, men den utryd-

dingstruede planten skal ikke være nevnt noe sted i byggesaken. Det hører også med at utgravingen av underjordisk atelier og vannspeil vil kunne påvirke hydrologien, eller vannforholdene, i området.

Prinsippet i denne saken skremmer mange. Fredningen var i utgangspunktet utilstrekkelig, og den naturlige konsekvensen fra bevaringsforkjempernes ståsted er at hele Kikut-kollen inkluderes i fredningen. Hvis det ikke skjer, og Byantikvarens velsignelse sanksjonerer av Riksantikvaren, åpner det for at fredningsinstituttet blir svekket. Selv om selve huset ligger rett utenfor fredningslinjen, griper forslaget inn i fredningssonen. Dermed åpner det for omkamp i tilsvarende saker. Perspektivet er skremmende, ikke minst fordi vi ser at Riksantikvarens myndighet er blitt redusert de senere årene. Ett talende eksempel er Regjeringskvartalet, der Riksantikvaren jobbet med fredning av både Y-blokken og Høyblokken da terroren rammet i 2011. Den blå-blå regjeringen satte dette

arbeidet til side, og godtok fredning av Høyblokken mot at Y-blokken kunne rives. Det er en annen fredningssak som det fortsatt er strid om.

Snøhettas dødshus er et flott stykke arkitektur. Men uansett hvordan huset blir seende ut er det ikke til å komme bort fra at friarealet blir privatisert, og at landskapsrommet rundt Edvard Munchs atelier blir forandret. Bjarne Melgaard har uttalt seg nedsettende om kunstnerne som protesterer, og han har uttalt seg negativt om barn, som er kollens viktigste brukergruppe. Hvilke konsekvenser det vil få for brukerne av området med en negativ, menneskefiendtlig kunstner (Melgaard har laget kunst med utsagnet «I hate people» som hovedbudskap) residerende i et sort hus, det kan hvem som helst tenke seg til. At det også kan true svært sjeldne planter med utrydding er en annen negativ konsekvens. Snøhetta og Bjarne Melgaards dødshus er et flott stykke arkitektur som absolutt bør bygges. De må bare finne seg en annen tomt.